

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Principia Juris Canonici : Ex Libro ... Decretalium Gregorii
IX. Pontificis M / Antehac In Alma & Archi-Episcopali
Benedictina Universitate Salisburgensi**

König, Robert

Salisburgi, 1725

VD18 80460518

27. De sententiâ & re Judicatâ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61781](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61781)

intellecta integrum fuit restitutionem pe-
tere. c. 1. & 2. h. r. in 6. junctâ l. ulr. Cod.
de Temporib. in integr. restit. III. Ex causa,
quæ judici iusta videbitur, restitutio etiam
indulgetur Majoribus. l. 1. ff. Ex quibus
caus. Major. qualis causa iusta censetur, si
legitimè constet, aliquem non potuisse
prescriptionem litis contestatione inter-
rumpere propter absentiam causâ Reipub-
licæ, Studiorum, vel ob aliam similem
rationem. An verò talis iusta causa sit,
ignorantia prioris domini, ambigitur? ne-
gativa tamen juri magis est consentanea:
siquidem si ignorantia iusta causa esset,
prescribens plenissimè securus non esset
contra l. 4. in fin. Cod. de Prescript. 30. vel
40. ann. & finis usucapionis obtineri haud
posset, nullusque foret litium finis contra
l. 5. princ. ff. Pro suo.

TITULUS XXVII.

De Sententia, & re ju-
dicata.

Post probationes, exceptiones, repli-
cationes, &c. ac hinc inde allegata
merita causæ sequitur conclusio in causa,
& post hanc sententia, quæ nisi ab ea ap-
pellatum sit, transit in rem judicatam.

Pars I.

De Conclusionem in causa.

SUMMARI A.

1. Quid sit conclusio in causa. 2. 3. & quotuplex?
4. 5. 6. In causa concludere debet pars utraque 7. &
8. si alterutra detrectet, à Judice cogitur.
9. Conclusio in causa est necessaria in omni pro-
cessu ordinario.
10. Quo modo, 11. & cur fiat?
12. & seqq. Effectus conclusionis in causa, &
quando post eam probatio recipiatur?

§. I.

Definitur conclusio in causa, quòd sit
controversia ad decisionem submissio.
Strauch. dissert. 26. aphor. I.

§. II.

Dividitur conclusio in causa I. in ex-
pressam, & tacitam. Expressa est, quan-
do simpliciter, expressis, & disertis
verbis renuntiatur omnibus probationi-
bus, & exceptionibus juris, & facti. Ta-
cita, quando non ita verbis expressis re-
nunciatur, sed partes nullâ interpositâ
protestatione de amplius deducendo jure
suo simpliciter referunt causam ad sen-
tentiam. vulgò: Bitten den Richter
stracks das Urthl zu sprechen. Termin-
6. 49. Speculator. in tit. de Renunt. & con-
clus. per tot.

II. Dividitur conclusio in causa in pu-
ram, & eventualem. Pura est, quæ simpli-
citer, & absolute causam concludit. Even-
tualis, quæ fit cum conditione, protesta-
tione, & reservatione: veluti si etiam pars
adversa concludat: si ea nihil novi amplius
attigerit, vel alioquin nihil facti de novo
emerferit; &c. Atque hoc modo conclu-
dendi semper uti deberet ille, qui prior
concludit: cum enim nesciat, an non adver-
sarius adhuc aliquid in medium sit prola-
turus, quod responsionem, aut refutatio-
nem postulet, nunquam deberet sibi ipsi
penitus os occludere, & simpliciter om-
nibus allegationibus, aut responsionibus
renuntiare.

§. III.

Causa efficiens conclusionis in causa est
vel principalis, vel instrumentalis.

Principalis sunt Partes concludentes.
Et quidem ut ad sententiam procedi pos-
sit, necessum est, ut pars utraque in causa

M m m 3

con-

concluserit: nec enim Judex litigantibus suam sententiam obviare debet, priusquam ambo jam peractis omnibus nihil habeant in questione, quod proponant. Text. in *cap. judicantem. 11. causa 30. q. 5.*

5 Quod non tantum de sententia definitiva, sed etiam de interlocutoria recte intelligitur, ita ut neque hæc unquam feratur, aut publicetur, nisi prius à Partibus conclusum, vel submissum sit, prout in Camera receptum testatur Gail. 1. *observ. 107. num. 2.* idque ideo: quia facultas probandi arctanda, & defensio cuiquam deneganda non est, sive de causa principali, sive de articulo aliquo incidente loquamur. Uter autem prius concludat, actor, an reus, nil interest, modò illud semper observetur, ut sicuti prima scriptura actoris fuit, ita ultima reo permittatur: cum reus non debeat esse deterioris conditionis, & unam scripturam minus habere; maximè quia non posset suspici, vel credi, quod scribit actor parte adversam inauditam.

7 Sed quid juris, si alterutra Partium negotium aliis, aliisque allegationibus procrastinare, & in longum producere velit, debetne tunc Judex usque ad illius placitum sententiam differre? Minimè; sed Judex concludere nolentem compellet intra 30. dies omnia, quæ ad causam suam faciunt, proponere, & ita concludere, quòd si non fecerit, tunc ad ejus malitiam vincendam alium unum mensem indulget. Si verò & sic distulerit, alterius unius mensis dilationem præbebit, eoque elapso non amplius expectans causam ipso facto pro conclusa acceptabit; atque ad ferendam sententiam procedet. *Novel. 115. cap. 2. & inde desumpta anth. jubemus C. de Judiciis.* Brunnemann in *Process. civil. c. 26. num. 3. Mynsing. cent.*

3. *observ. 17. num. 7. Menoch. de Arbitr. Judic. lib. 1. q. 35. num. 6.* Verùm istiusmodi terminorum (sicut & aliarum dilationum) observationem hodie non esse necessariam, sed arbitrariam, post Speculator. notat P. Engel. *h. r. num. 2. & supra tit. 8. n. 10.* diximus.

Causa efficiens instrumentalis est Procurator, qui nomine sui Principalis in causa concludit. Concludere verò non potest, nisi ad id speciale mandatum habeat. *Ordin. Cam. p. 3. tit. 33. §. Es soll auch.* Quia conclusio est species renuntiationis, quæ per alium sine speciali mandato fieri nequit.

§. IV.

Materia, seu objectum conclusionis in causa sunt causæ controversæ. Est autem hæc conclusio in omnibus causis ordinariis, & processu ordinario necessaria, imò de substantia iudicii per *c. quoniam contra de Probat. & arg. cap. cum dilectus de Fide instrum.* traditque Gloss. in *Clem. sape in V. conclusionem de Verb. signif.* Nisi aliud consuetudine obtineat. Felin. in *d. c. cum dilectus num. 33.* Dissentit Gail. *d. observ. 107. num. 1.* dicens, in causis ordinariis de consuetudine potius, quàm de substantia requiri conclusionem in causa, & Panorm. in *cap. cum F. & A. 22. num. 12. h. r.* ubi docet, iure non vitari processum etiamsi conclusio omitatur. In causis summariis omiti posse hanc conclusionem, decisum est in *d. Clem. sape de V. S. & tradit Menoch. d. 9. 35. n. 1.*

§. V.

Forma conclusionis in causa stat in modo concludendi. Certum autem est eam tam ore tenus, quàm scripto fieri posse: neque alia solennitas requiritur, quàm ut mens concludere, & ulteriori pro-

processui renuntiare volentis, verbis, literis, aut quocunque modo declaretur. P. Engel. *h. t. n. 1.* Est tamen hæc renuntiatio postea ad acta referenda, eò quòd non præsumatur conclusum in causa, nisi ex actis constet. *d. c. quoniam contra de Probation. Rosbach. in Praxi civili tit. 70. num. 2.*

§. VI.

I. *Finis conclusionis in causa est, ut veniatur ad finem processus iudicarij: ideo namque conclusio in causa inventa est, ne per moratorias ambages lites redderentur immortales, & ut per eam præcluderetur via infinitis propemodum probationibus & exceptionibus.*

§. VII.

I. *Effectus conclusionis in causa alius est, si sit pura, alius si sit eventualis.*

Effectus conclusionis in causa puræ est, quòd post eam regulariter nulla amplius admittatur probatio, aut exceptio. c. cum dilectus 9. de Fide instrum. c. pastoralis 5. de Causa possess. & propriet. Covar. in pract. 99. c. 20. n. 8. cum alijs relatis. Cujus ratio est: quia conclusio in causa est terminus exclusivus omnium probationum, propterea quòd facta conclusione dicatur omnino liquere de causa. Gloss. in c. significaverunt in V. liquere de Testib.

II. *Dixi: regulariter: nam interdum contra est. Ita enim I. si Judici ex causa legitima videatur, testes, instrumenta, aliasve probationes post conclusionem in causa admittere, potest admittere. Panor. in d. c. 9. de Fide instrum. n. 3. quia Judici nunquam in causa concluditur. c. 10. Eod. ubi contra instrumentum, in quo simpliciter domus vendita dicitur, absolvitur venditor, ne teneatur restituere propter testes afferentes, venditionem conditionaliter*

factam, non obstante, inquit Pontifex, quòd ipsa interrogatio facta fuerit, postquam à partibus extitit in causa conclusum: cum Judex, qui usque ad prolationem sententia debet universa rimari, possit interrogare de facto, quoties dubitationis aliquid occurrit. Quæ ratione quamvis in *d. c. pastoralis 5. de causa possess. & propriet.* partibus denegetur transitus à petitorio ad possessorium post conclusionem causæ, Judici tamen sua potestas expressè reservatur, ut ex justa causa animum suum movente, puta si actori dolo, vel etiam casu probatio dominii subtrahatur, tunc transitum offerre, & permittere possit.

II. Post conclusionem in causa licet exhibere allegationes juris, & requirere consilium à facultate aliqua Juridica, illudque Judici offerre. Bald. in *autb. jubemus num. 9. C. de Judiciis.* quia per hujusmodi consilia DD. & allegationes juris non contravenitur conclusioni factæ: cum Judici tantum pro meliori informatione & instructione habeantur, parti verò adversæ omnino non communicentur; consequenter non renovat litem semel conclusione terminatam, neque tardant, sed magis promovent sententiam. Interim etiam sæpius contingit, quòd hujusmodi consilia parum, aut nihil juvent proferentem, quando scilicet facti species, aut circumstantia aliqua, quæ in tali consilio supponitur, non sufficienter in iudicio allegata, vel probata est: nam Judex parte altera inaudita non potest attendere ad talem scripturam, quatenus articulum, vel factum aliquod in actis non deductum continet, sed deberet procedere secundum allegata, & probata.

III. Recipiuntur instrumenta, si novi ter

ter reperta sint post conclusionem in causa. *l. oratione 7. ff. de Feriis. ibi: & maxime si aliquid inopinatum emergat. Ordin. Cam. p. 3. tit. 23. von mündlichen Beschlüssen.* Nec immeritò: quia, quæ de novo emergunt, novo indigent auxiliò. *l. de atate §. ex causa ff. de Interrogat. l. 1. in fin. ff. de Ventre inspic.* Accedit, quòd tempus concessum ad producenda instrumenta currat à die notitiæ, non antea. *e. pastoralis de Except.* Debet tamen producens juramentò firmare, se noviter ea reperisse, & post conclusionem ad ejus notitiam pervenisse, *d. c. pastoralis Fachin. l. 11. Controvers. cap. 26.*

16 IV. Post conclusionem in causa instrumenta edere potest minor, vel qui fruitur jure minoris, petità restitutione in integrum. *Brunnemann de Process. civil. c. 26. n. 9. Fragos. de Regim. Reip. Christ. p. 1. l. 5. disp. 13. num. 153.*

17 V. In causis criminalibus, licet conclusum sit, donec sententia fuerit prolata, instrumenta, testes, & aliæ probationes à reo oblatae admittuntur. *l. Divi fratres ff. de Pœnis l. 1. §. Si quis ult. l. 18. §. 9. ff. de Questionib.* Ratio in promptu est: enimvero ideo post conclusionem in causa non recipiuntur novæ probationes, quia per eam omnibus renuntiatum fuit. Ergo cum reus non possit in causa criminali renuntiare defensionibus propriis, ut qui non est Dominus vitæ, & membrorum, & post renuntiationem iudex possit, & debeat recipere omnia, quæ ad rei innocentiam probandam faciunt, consequens est, à reo in causis criminalibus post conclusionem in causa instrumenta, testes, aut probationes novas edi posse. Et hæc exceptio procedit, si agatur de pœna corporali, se-

cus si agatur de pœna pecuniaria. *Fragos. l. cit. n. 147.*

VI. In causa quoque matrimoniali, quæ æquipollet causæ criminali, post conclusionem in causa probationibus novis locum esse, tradit *Gonzalez in d. c. cum dilectus 9. de fide instrum.* tum quia & hæc causa requirit probationes concludentes, & liquidissimas, præsertim si agatur de vinculo matrimonii infringendo, ex notatis per *Gloss. & DD. in c. mulieri c. ult. de Furejur.* ubi docent, non minus in causa matrimoniali, quàm criminali juramentum suppletorium non deservit: tum quia etiam post sententiam latam in causa matrimoniali permissum est, novis, imò contrariis allegationibus & probationibus uti. *c. Lator 7. c. Consanguinei 11. h. t. ergo multò magis idem post conclusionem in causa licebit.*

VII. In causa appellationis producti possunt instrumenta & probationes, quibus in priori instantia obstabat conclusio. *l. per hanc Cod. de Temporib. appellation.* Si tamen partes expressè dixissent, se simpliciter concludere, & probationibus renuntiare etiam in casu interponendæ appellationis, talis conclusio valeret, & litigantibus in secunda instantia os occulderet. *Specul. de Renuntiat. & Conclus. num. 4.* Plures alias exceptiones adducunt *Interpp. ad d. c. cum dilectus 9. de Fide instrum. & aliquas in Tit. de Except. §. 8. prælibavimus.*

Effectum conclusionis in causa eventualis quod attinet, spectandum est, quâ conditione, aut reservatione facta sit: si enim actor concludat sub conditione: si reus quoque concludere velit, vel novi aliquid in medium non proferat; actor conclusisse non censetur: quia actus sub conditione factus, eâ deficiente creditur

ditur non factus. Si concludens adjecerit clausulam cum oblatione *si, quid facti & c.* Daß er zu beweisen / wo es vonnöthen / sich wolte anerbotten haben: ea hoc operatur, ut si Judex postmodum deprehendat, causam pleniori indigere probatione, eò facilius ex officio rescindat conclusionem, & altiore probationem iungat. *d. cap. 10. §. ad hoc v. responsionem in fin. de Fide instrument. d. cap. 5. §. si verò de Caus. possess. & propr. Gail. lib. 1. Observat. 107.* Similiter si quis concludat cum clausula: *salvâ productione scripturarum*; posset instrumentum producere, eò quòd quoad illa conclusum non sit; quamvis sint, qui hanc clausulam rejiciant, & illusoriam puent cum Gilhausen *c. 4. Ram. 6. num. 6.*

Pars II.

De Sententia & re iudicata.

SUMMARIA.

21. Sententia etymologia. 22. Definitio.
23. 24. 25. Divisio.
26. usque 36. à quo. 36. 37. 38. in quem.
39. 40. & de quibus rebus sententia feratur?
41. usque 50. Requisita sententis. 50. Ejusdem finis.
51. usque 59. Quos effectus tum à parte Judicis, tum ex parte litigantium operetur sententia?
59. Contraria sententia.

§. I.

21 Sententia dicitur à sentiendo; quia Judex per illam declarat, quid ipse in causa dubia, & inter partes controversa sentiat.

§. II.

22 Definitur sententia, quòd sit pronun-

KÖNIG IN DÉCRET. LIB. II.

tiatio Judicis super causa in iudicio controversa.

Dicitur: quòd sit *pronuntiatio Judicis*, ut excludatur laudum arbitri, quòd sententia propriè dicta non est, & consequenter etiam non parit actionem, aut exceptionem rei iudicatæ.

§. III.

Dividitur sententia I. in definitivam, & 23 interlocutoriam. Eckolt *ad ff. h. t. §. 4.*

Definitiva, vulgò ein *Ends-Bescheid / End-Urteil* est, quæ principali causæ pronuntiatione Judicis per condemnationem, vel absolutionem finem imponit *Glossa in Clement. 2. de Sequest. possess. & fruct.* Ut ecce! peto à Titio fundum Tusculanum; quem meum esse Titius in iudicio negat; si Judex pronuntiet esse meum, aut non esse meum, & Titium ad restitutionem condemnet, vel ab ea absolvat, controversia est finita, & sententia definitiva à Judice prolata, quippe super puncto litis principali.

Sententia verò interlocutoria, vulgò ein *Bev-Bescheid / Bev-Urteil* dicta, quæ nomen sententiæ tantum impropriè participat, est, quæ non super principali negotio, sed super emergenti, vel incidenti quæstione inter principium & finem causæ interloquendo fertur. Maranta in *Spec. aur. p. 6. de Sent. num. 12.* Ut ecce! peto à Titio 100. ex causa mutui, & mutuum probo per duos testes: excipit Titius contra testes, quasi sint inidonei, aut contra Judicem tanquam incompetentem, si Judex pronuntiet testes esse repellendos, aut exceptionem incompetentiæ esse legitimam, ejus sententia erit interlocutoria: quia litem non dirimit, nec definit negotium principale, non enim principaliter quaritur, an testes sint idonei, aut Judex competens, sed an 100. debeantur.

Nnn

Por-

24 Porro hæc sententia interlocutoria, vel simplex est, vel mixta. Simplex dicitur, quæ principali negotio non obest, nec effectum ad summam rei extendit: ut si partes litigandi causâ Judex certo die adesse jubeat, vel si exceptionem aliquam admittendam esse pronuntiet. Gail. I. *Observat.* 129. *Mynsing. cent.* II. *Observat.* 49. & *cent.* 4. *Observ.* 46. Mixta vocatur, quâ publicatâ Judicis officium expirat, sententiâque definitiva alia non speratur, quæque summæ rei, sive controversiæ principali præjudicium facit, momentumque affert ad absolutionem, vel condemnationem. Vult. 3. *de Judic. cap.* II. *num.* 12. Gail. I. *observ.* 130. *num.* 6. & 8. Qualis est, quæ absolvit partes ab observatione judicii, sive instantia, fortè propter actoris absentiam, vel etiam propter desertam appellationem. *Mynsing. cent.* 3. *Observat.* 88. quæ juramentum purgatorium defert parti: quæ pronuntiat actorem sufficienter probasse intentum suum, aut reum non teneri respondere libello tanquam inepto: quæ se competentem, vel econtra dicit, & plures aliæ, quas adducit, & copioso apparatu exponit Felin. *ad Rubr. h. t.* Decian. 5. *respons.* 62. Carpzov. 3. *respons.* 48. n. 10. Atque hujusmodi sententia tum quoad formam interponendæ appellationis, tum quoad alios effectus juris definitivæ æquiparatur.

25 II. Sententia dividitur in condemnatoriam, & declaratoriam criminis; quos inter latum discrimen est; hæc enim posterior non damnat reum, neque pœnam infligit, sed solum commissum esse crimen declarat, & condemnationem prius per legem jam factam ostendit, unde fit, ut ea sententia quoad effectum retrahatur ad momentum, quo

crimen patratum est: v. g. si reus privatus à lege bonis suis, etiam si non teneatur iis se spoliare ante sententiam declaratoriam, ubi tamen illa prolata fuerit, restituere tenebitur omnes bonorum illorum fructus à die delicti commissi, & omnes contractus circa ea bona, eorumque alienationes erunt irritandi; quia cum esset privatus per legem dominio illorum bonorum, neque de illis disponere valide potuit, neque fructus illorum suos fecit. Sententia condemnatoria damnat reum, & infligit pœnam, quæ antea inflicta non erat, quamvis fortassis lex jusserit eam infligere. Vid. P. Engel. *de Constit. sub num.* 43.

§. IV.

Causa efficiens est Judex, qui eam proferat, ut autem Judex sententiam legitime proferat, ex parte ejus plura concurrant, necesse est.

I. Ut sit competens: nam Judex incompetentis frustra pronuntiat. *l. ult. ff. de Jurisdiction.* & ab eo judicatum dici non potest, *l. 1. §. fin. ff. ad Scitum Tribell. l. 1. in fin. ff. Quod quisque jur. tit. C. Si à non compet. c. 4. de Judiciis. c. 3. de Foro compet.* Quod extenditur, ut illud tamen excludat nullitatem profluentem ex defectu jurisdictionis. Gail. I. *observat.* 2. *num.* 13. Glossa. *in Clem. un. de Sequistr. possess. in fin.* & ideo, licet alioquin in Camera nullitates processûs, si de causa sufficienter ex actis constet, regulariter non attendantur. *Ordinat. Cam. p. 3. tit. 34. §. und soll die Nullität.* attenduntur tamen nullitates ex defectu jurisdictionis. *Mynsing. 5. observat.* 83. & *respons.* 47. n. 3. 10. & 29. *decad.* 5.

II. Ut sit prudens, & juris peritus. *Novel.* 82. *in pr.* ibi: *Neque enim peritus*

mus convenire, ut illi *Judicum* nomen gerant, qui & rerum sunt imperiti, & in rebus agendis nullum habent usum, nullam experientiam &c. l. 14. ibi: *legum observatione iudicium esse disposuit C. de Judic.* Non tamen in omnibus causis requiritur legum peritia, sed in quibusdam experientia cum bono iudicio conjuncta sufficit. Unde artifices de causa sui artificii, Mercatores de causis suæ negotiationis, Milites de re militari optimè iudicant. l. fin. C. de *Furisdic. omni. Jud.* l. penult. C. de *Judic.* & l. ult. C. de *Re milit.* Cuilibet enim in sua arte credendum est. arg. l. 12. ff. de *Statu hom.*

88 III. Requiritur, ut *Judex* in formanda sententia sit memor, ut nullo odio, nullâ offensione, nulla levitate ducatur, sed merita causæ diligenter examinet plenâ cognitione adhibitâ. l. 9. C. de *Judiciis* l. 23. C. de *Transact.* Sed hic

29 *Quæst.* I. An *Judex* in ferenda sententia possit sequi sententiam minùs probabilem, vel an sequi teneatur probabiliorum. Posterius affirmo: hoc quippe exigit natura justitiæ, quæ respicit jus, & illi victoriam tribuit, cujus potior est causa, ac instar lancis eò inclinatur, ubi major est pondus rationum, & merita causæ: hoc postulat voluntas Principis, qui nunquam ferret *Judicem* jura partium confundentem, & qui victoriam adjudicaret minùs merenti: hoc à *Judice* exposcit ipsium suum officium, qui cum minister sit legis pro eo stare debet, cui lex plùs favet: hoc inculcat consensus totius orbis, qui justitiam ideo velatam oculis, & cum bilance pingit: hoc denique evincunt jurata. *neesse causa* 3. q. 9. c. 12. de *R. J.* in 6. & l. non novam C. de *Judiciis*. ut proinde meritò *Innocentius XI.* anno 1679. die 2.

Martii contrariam sententiam damnaverit, & prohibuerit. Et quamvis in paritate probationum à *Judice* pronuntiantum sit in favorem matrimonii, dotis, libertatis, causæ piæ, & cujusvis alterius causæ favorabilis, si tamen sint probabiliores, digniores & efficaciores probationes in contrarium, tunc non debent iudicari pro matrimonio, aliisve causis favorabilibus post alios tradit *Marscard. de Probat. conclus.* 1143. num. 14. vol. 3. *Gutierrez de Matrim.* c. 3. num. 18. tum propter text. in l. si pars 10. ff. de *Inoffic. testam.* tum quia ita est causæ favorabili favendum, ut aliis non fiat in justitia. c. ex tenore de *Foro compet.* & c. fin. de *Donat. inter vir. & uxor.* Dissentit *Mench.* de *Præsumpt. lib. 2. præsumpt.* 71. n. 30. cum plurimis aliis, qui contendunt, quòd quoties probationes vel opinio contra matrimonium, dotem, aut aliam causam favorabilem non sunt, claræ, sed dubiæ, licet probabiliores, dummodò probationes vel opinio pro causa favorabili sint probabiles, iudicandum esse pro matrimonio, & alia causa favorabili, & privilegiata; quibus suffragari videtur d. l. si pars 10. ff. de *Inofficioso testam.* vult enim hæc lex, non esse attendendam sententiam latam pro testamento, quando apertè constat, *Judices* iniquè pronuntiâsse, ergo secus, si non constet clarè & apertè, licet fortè altera sententia pronuntiata contra testamentum videatur niti clarioribus probationibus.

Quæst. II. An non saltem in causa pro utraque parte æquè probabili *Judici* in iudicando liceat sequi opinionem, quam maluerit, & totam rem amico adjudicare? Sunt, qui affirmant, integrum esse *Judici*, adjudicare rem, cui maluerit; si-

cut cum duo contendunt de beneficio, & sunt æquæ ad illud digni, collaturo liberum est, cui maluerit, beneficium conferre. Panormit. in c. 1. n. 15. de Constit. Less. de F. & F. lib. 2. c. 14. n. 44. Sed magis est, ut censeam in casu æqualitatis probationum Judicem debere rem æqualiter utrinque adjudicare componendo partes inter se, vel dividendo rem inter partes, si divisibilis sit, aut dividendo fructus, vel pretium, si res ipsa non sit divisibilis: quia quando jura, leges, & rationes æquæ, vel fere æquæ probabiliter foveant utramque partem, utraque pars habet æquale jus ad rem. Ergo Judex pro suo arbitrato non potest totam rem uni adjudicare, nisi committendo acceptationem personarum, & manifestam injustitiam, scilicet auferendo alteri litiganti partem, in qua bonum jus fovet. Atque hanc sententiam defendit Menoch. de Arbitr. Judic. casu 339. n. 22. & pro ea expendi possunt §. fin. Instit. Quib. ex caus. manumitt. non lic. §. 25. Institut. de rer. divis. l. antiqui §. ult. ff. Si pars heredit. pet. quibus juribus habetur, in varietate opinionum oppositarum mediam viam esse eligendam; & l. 41. ff. de heredit. Instit. l. 54. ff. Ad Scutum Trebell. in quibus juribus proponitur medietatem in ambiguis servandam. Neque ad rem facit instantia de beneficio Ecclesiastico: quia nullus competentium (cum neutrius sit) habet aliquod jus, etiam justitiæ distributiæ, ut sibi conferatur, sed hæc justitia potius dicat, ut alteri illorum tantum conferatur; at extra materiam beneficiorum, cum circa rem quampiam lis vertitur, & hinc inde sunt æquales probationes, utraque pars habet jus justitiæ commutativæ ad rem illam, quia utriusque est, cum utrique æquæ compe-

tat, ac proinde utrique per æquales portiones applicanda à Judice, cujus munus solum est declarare, cuius præfatum competat, consequenter pro utraque parte declarare debet.

Limita tamen I. ut procedat hæc opinio, cum nullus litigantium rem possidet, veluti si lis agitur de hereditate. Aliud est, si alter habeat rei possessionem: nam tunc res tota relinquenda possidenti per c. ex literis de Probation. cujus verba sunt: *quod si ambarum partium testes sunt æquæ idonei, possessoris testes præferuntur*. Ad quod etiam facit c. 11. de R. F. in 6. cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius, quam actori: Reus autem in causis civilibus censetur & dicitur possessor rei. Item c. 65. Eod. in 6. juxta quod in pari causa potior est conditio possidentis. Menoch. de Adipisc. remed. 4. n. 955. & de verin. possess. remed. 3. n. 725.

Limita II. Ut hæc doctrina solum locum habeat in causis civilibus, non in criminalibus; in quibus dum sunt æquales probationes tam ex parte rei, quam accusatoris, aut filci, judicandum est in favorem rei, ut aperte constat ex d. 6. cum sunt 11. de R. F. in 6. & ex c. 30. Eod. in 6. ibi: *in obscuris minimum est favendum*, quæ juxta omnes Interpp. in criminalibus procedunt. Ratio est: tum quia in criminalibus ad condemnandum reum debent probationes esse luce meridiana clariores. l. fin. C. de Probation. tum quia quam diu quis non est probatus nocens, censendus est innocens ex vulgaris regulis; At in hoc casu accusatus non probatur nocens, cum se æqualiter defendat. Mascard. de Probat. conclus. 497. n. 1. & alii ab eo laudati.

Limita III. Ut hæc opinio non obtineat in causis favorabilibus; cujusmodi sunt

sunt causæ matrimoniales, dotis, testamentorum, liberralis, pupillorum, peregrinorum, viduarum, aliæque causæ piæ: nam tunc cæteris paribus, seu in æqualitate probationum seu probabilitatis favor illius causæ prævalet, & pro ea iudicandum, etiam si sit actrix juxta *c. fin. h. t.* & ibi Glossa. Menoch. de *Præsumpt. l. 2. præsumpt. 90. n. 16.*

35 IV. Requiritur, ut ipsemet Judex sententiam concipiat, & proprio ore promulget. *Ut ipse concipiat*: quia quamvis possit aliorum consilium requirere, non tamen potest sententiam aliorum arbitrio committere: unde Maranta p. 6. tit. de *Sent. num. 13.* tradit: si Judex requirat à Jurisperito consilium, illudque loco sententiæ legat, quod talis sententia de Jure non valeat, cum sit Doctoris privati carentis jurisdictione; nisi Judex in calce scribat: *Nos Judex pronuntiamus, prout in tali superscripto consilio continetur. Ut proprio ore promulget*: aliàs neque nomen sententiæ merebitur, nec ab ea appellare necesse erit juxta *c. fin. h. t. in 6. l. 2. C. de Sent. ex brevico.* Ab hac tamen regula *ibidem* excipitur Episcopus aliæque personæ illustres, quibus permissum est, sententias à se conceptas per alium recitare; imò si alicubi consuetudine receptum sit, quod Judex sententiam per Archigrammatæum, vel alium promulget, talis consuetudo improbanda non est.

§. V.

36 *Subjectum* sententiæ est is, in quem fertur. Fertur autem in eum, qui vel suo, vel alieno nomine iudicium suscipit, ut Procurator *l. 1. C. de Sentent. & interloc.* cum enim procurator post litem contestatam dominus litis fiat. *c. 1. de Procuratoribus in 6. l. 23. & 24. C. eod.* imò omnes

actus judiciales per eum expediri possint, utique etiam in eum sententia ferenda est. *d. l. 1.*

Sed hæc fortassis vera sunt, si ipse procurator litem contestatus est. Quid dicendum, si post litem contestatam procurator à principali constitutus sit? Existimem, nihilominus Procuratorem condemnandum esse per text. in *l. 31. §. 1. ff. de Negot. gest.* Propterea, quod iudicatum solvi satisfacere teneatur, ut maximè post litem contestatam datus sit. *l. 42. §. fin. l. 46. in pr. ff. de Procuratoribus.* Et etiam si litis contestationi principalis quasi intecesserit, ut potius sententiam in eum retorquendam esse videatur, constitutione tamen procuratoris hoc jus in eum translatum esse, dicendum est, aliàs nec substitutus Procuratoris condemnari posset contra id, quod in praxi observatum est. Excipiuntur tamen causæ criminales, & matrimonii, in quibus sententia non in procuratorem, sed principalem ferenda est arg. *l. ult. C. de Injuriis.* Planè in Camera legalis hæc subtilitas non attenditur, etsi enim ibi causæ non aliter, quam per procuratorem agitentur, tamen sententiæ indistinctè in personam domini concipiuntur, exceptâ causâ injuriarum, ubi illud ad evitandam infamiam observatur. *Gail. 1. observ. III. num. 2. & 3.*

§. VI.

Materiam seu *objectum* sententiæ ponunt res, quæ in disceptationem judicialem cadunt: neque tantum de re principali, sed & de accessoriis, ut puta de usuris, fructibus, litium expensis, de damnis, ac interesse sententia ferenda est. *t. t. C. de Fructibus. & lit. expens.*

Quod expensas attinet, in eas condemnari solent duntaxat temerarii & impro-

probi litigatores. §. I. *Instit. de Poena temer. litig.* Quæ improbitas non semper ex eventu litis, sed potius ex causa litigandi impulsiva æstimanda est, sæpe namque in judiciis evenit, ut victus abeat, qui alioquin optimo jure fruitur; ubi profectò iniqua sententia foret, si insuper expensarum condemnationem contineret. Hinc modò probabilem litigandi causam habuerit victus, compensari invicem solent expensæ. *l. pen. C. de fructibus & lit. expens.* Ipsa verò probabilitas litigandi præsumitur ex eo, si alicujus intentio semiplenâ probatione, consilio cujusdam Facultatis Juridicæ, vel ad minimum unius Doctoris privati suffragio suffulta sit: taliter enim qui litigat, temerarius dici nequit. *Fragos. de Regim. Christ. Reip. p. 1. l. 5. disp. 13. num. 16. & seqq. Panorm. in c. finem litibus de Dolo, & contum.*

§. VII.

41 *Forma Sententiæ* desumitur à solennitatibus, & requisitis, quibus sententia instructa esse debet; inter quæ

Primum est, ut sententia saltem æquivalenter contineat absolutionem, aut condemnationem. *l. preses 3. C. de Sentent. & interloc.* Unde licet Judex comminetur condemnationem, aut pronuntiet, reum fore absolvendum, vel etiam si dicat, actorem melius probasse &c. necdum tamen erit sententia. *Zafius l. res judicata ff. de Re judic. n. 6.* quia scilicet ad sententiam requiritur, ut Judex defacto vel reum condemnet juxta petitionem actoris, vel eundem absolvat, & liberum pronunciet ab eo, quod petitur.

42 *Secundum* requisitum sententiæ est, ut libello sit conformis. *l. 15. C. de Comm. divid. c. 31. de Simonia l. fin. C. Fidecom. lib. fatuus enim dicitur Judex, qui*

in aliud condemnat, quàm quod fuit petitum, redditurque sententia ipsò jure nulla. *d. l. fin. & ibi DD. cap. 3. & ceterum h. l. in 6.* Intellige quoad modum decidendi, non quoad conclusionem, & petitionem actoris; quia alioquin sequeretur omnem sententiam esse condemnatoriam, nec unquam reum absolvi posse, cum actor in suo libello reum condemnari semper petat.

Tertium est, ut sententia sit certa vel in se, vel in relatione ad aliud. Sententia omnino incerta, & obscura, quæ litem potius accendit, quàm extinguit, nihil valet juxta *l. in sententiis 59. ff. de Re judic.* itaque nulla est sententia, si Judex inlclamet: *Redde quod debes;* vel si condemnet reum ad 1000. fl. & usuras: cum enim variæ, & multum diversæ sint usuræ, quoad eas talis sententia esset incerta, adeoque nulla. Monet tamen *Zafius in d. l. in sententiis n. 3.* & *Innocent. in c. inter dilectos de Donationibus* valere sententiam, quâ jubetur restitui fundus cum fructibus, domus cum suppellectilibus, castrum cum pertinentiis: quia tamen si tempore sententiæ fructus &c. sint incerti, tamen tempore executionis certificari, & specificari debebunt, atque Judex eò respectu videtur.

Quartum, quod in sententia exigitur, requisitum est, ut sit pura: non enim sub conditione sententia dicenda est, inquit *Jctus in l. 1. §. 5. ff. Quando appell.* Inde concludo sententiam ita prolatam: *Condemno Titium, si est probatum, eum debere;* haud consistere posse, cum hac ratione nullus finis imponatur controversiæ contra *l. 1. ff. de Re judic.* neque tale quid pronuncietur, ut propterea litigantes à tota controversia discedere velint. *l. 19. §. 1. ff. de Recept. qui arbit.* Ad.

Adde, quod talis sententia lata censeatur absque causæ cognitione, cum adhuc in dubio sit, an Iudex cognoverit: an probatum sit, nec ne?

45 Quintum requisitum est, ut sententia iuri, & legibus congruat: *pr. Institut. de Offic. Judic.* Contra jus lata est ipso iure nulla, & sine appellatione rescindi potest. *l. 1. §. 2. ff. Qua sent. sine Appel. rescind.* Hæc extendo etiam ad receptas constitutiones extravagantes, ad consuetudinem, & statuta locorum, ut quæ vim & effectum legis habent. *l. 9. ff. de F. & F. l. 32. ff. de Legib.* Bartol. *in l. cum probatis. ff. de Re iudic.* Restringo tamen ad jura, seu leges claras, & manifestas. Alias si constitutio, vel lex communiter reputetur obscura, ob huiusmodi probabilem exculationem, si Iudex contra eam, quasi putans ad causam non facere, pronuntiasset, sententia sustinetur. *l. 32. ff. de Re iudic.*

46 Dubitari possit: valeatne sententia contra privilegium lata, veluti si Monasterium per privilegium Pontificium exemptum jurisdictioni Episcopi subiacere pronuntietur. Panorm. *in c. 1. b. t. n. 18.* ait, talem sententiam valere, & nisi tempestivè appelletur, transire in rem iudicatum per text. *c. suborta 21. Eod.* ubi hæc ratio redditur: vel enim tale privilegium fuit in iudicio probatum; & Iudex tulit sententiam contra illud; & intelligitur reprobasse: vel non est exhibitum, ac probatum; & Iudex illius rationem habere non debuit: neque etiam vi privilegii noviter reperti, vel producti sententia, à qua appellatum non est, retractari potest. Non obstat, quod privilegium sit, & dicatur lex in *cap. privilegia dist. 3.* quia est tantum lex privata, & talis, cui quisvis renuntiare potest, proinde Iudex ad privi-

legium non debet attendere, nisi allegetur, cum penes partem sit, utrum suo privilegio uti velit, nec ne: & licet allegetur, non est, nisi lex dubia & incerta, cum semper dubitari possit, an non fortè per subreptionem obtentum, vel falsificatum sit, sicque sententia contra privilegium lata non est contra legem claram & indubitam, adeoque valida.

Sexti in sententia requisiti vicem explet citatio partium: siquidem si unus litigantium non fuerit specialiter citatus ad audiendam sententiam, ea nulla erit, usque adeò, ut etiam pro absente lata non valeat. *l. ea qua 7. C. Quomodo, & quando Judex.* & ibi. *Gloss. & Bartol. Gail. 1. Observat. 109. num. 1.* Et hoc non solum de sententia definitiva, sed & interlocutoria plures accipiunt, si interlocutio talis sit, quæ absenti magnum possit adferre gravamen: quia tunc causæ cognitione, & per consequens adversæ partis citatione opus foret. Quodsi tamen partes citatione factâ contumaciter comparere nolint; rectè & validè sententiam promulgari, constat ex *d. l. ea qua. & auth. qui semel C. Eod.*

Septimum requisitum est, ut in scripturam redigatur sententia, & ex scripto per Iudicem recitetur: unde in primis sententia nulla est, quam Iudex scriptam dedit litigantibus, si eam non priùs recitavit, *l. 1. C. de Sentent. ex peric. recit. & cap. fin. hoc. tit. in 6.* Econtra sententia, quæ dicta fuerit, cum scripta non esset, nulla est, nec nomen sententiæ meretur per *d. l. fin. C. de Sent. ex peric. recit.* Excipiuntur in *auth. nisi breves C. Eod.* causæ breves, & levis momenti, in quibus, ut tempori, & sumptibus parcatur, sine scriptura procedi potest, sicut etiam quando Episcopus inter suos subditos

cognoscit, scripturam non requiri, *ibidem* deciditur.

49 *Octavum* denique sententiæ requisitum est, ut debito loco, & tempore proferatur. Hinc non potest Judex in convivio, vel inter pocula sententiam ferre, sed debet pro tribunali sedere, & in loco consueto, vel iudicio destinato jus dicere, & quidem sedens, ut major sit, & appareat attentio, & autoritas in iudice, ita ut si Judex stans, vel deambulans sententiam promulgaret, ea nulla & invalida foret. *cap. fin. hoc. tit. in 6. & DD. in Novell. 82. §. sedebunt &c.* Circa tempus præprijis observandum est, ne sententia die feriato promulgetur. *l. 4. Cod. Quomodo & quando Judex.* alioquin, ut omnis alius actus judicialis tempore feriarum factus, inutilis, & sine valore foret. Præterea ut interdum sententia feratur, juri consonum existimo, non de nocte, vel post vespas. Glossa. in §. *omnis stipulatio 2. Institut. de Verbor. obligat. cap. 24. de Offic. delegat.* Interim de antiquo stylo Curia Romanæ sententias etiam de nocte ferri solitas, nec propterea ipso jure nullas esse censendas, tradit Hostiens. in *Summa de Judiciis num. II.* Sicut universim in his & aliis solennitatibus iudiciorum non tam jus commune, quam rationabiles locorum consuetudines observandæ sunt, & in praxi non statim sententia nullitatis arguenda est, tametsi forte una vel altera ex modò memoratis conditionibus desit. P. Engl. *h. t. n. 6.*

§. VIII.

50 *Finis* sententiæ ritè latae est, ut sit litium finis, & actor vel reus certus sit de jure suo, peragaturque id, quod pronuntiatum est *c. 2. h. t.*

§. IX.

Effectus sententiæ varii sunt & mutil-

plices tum respectu Judicis, tum respectu litigantium.

Respectu Judicis hunc operatur effectum, quòd officio ejus finem imponat: enimvero postquam Judex semel dixit sententiam devinivam, officio suo functus censetur, sic ut sententiam latam revocare aut corrigere nequeat, quamvis illam iniquam esse, manifestè agnoscat, modò non sit omnino nulla. *l. Judex 15. ff. de Re judicat.* Diversum procedit in sententia interlocutoria, quam semper revocare, & corrigere Judici permilsum est per *l. quod jussit 14. ff. Eod. & c. 60. de Appellat.* Ita ut etiamsi pars, contra quam talis interlocutoria pronunciata est, non appellet aut reclamet intra decendum, tamen sententia non transeat in rem judicatam ex parte Judicis, quin usque ad definitivam ab eo recantari queat. Text. & Bartol. in *d. l. quod jussit.* Imò valde probabile reor, quòd licet Judex non revocaverit sententiam interlocutoriam injustam, possit nihilominus in calculo ferendæ sententiæ definitivæ sui erroris habere rationem, eamque emendare, quapropter si Judex per interlocutoriam aliquod instrumentum ab actore prolatum tanquam vitiosum rejecerit, & ex postfacto agnoscat, se injustè rejecisse, poterit hanc sententiam revocare, vel si culpam suam fateri erubescat, in sententia definitiva sui erroris rationem habere poterit, & pro actore judicare, ac si instrumentum tale nunquam rejecisset. *Decius consil. 86.*

Respectu litigantium effectus sententiæ sunt. I. Sententia post decem dies transit in rem judicatam, & pro veritate habetur. *l. res judicata 207. ff. de R. Jur.* adeò ut ulterius impugnari vel iniquitatis argui non possit, nec audiatur pars victa

est si liquide de Jure suo, & iniquitate sententia probare velit: quia pro sententia, quæ transit in rem judicatam est præsumptio juris, & de jure, quæ probationem in contrarium non admittit etiam per instrumenta, vel privilegia noviter reperia. *c. suborta. 21. b. 2. l. post rem. 56. ff. de Re judic.*

Reperias tamen casus, in quibus sententia non transit in rem judicatam, sed semper impugnari, & retractari potest. Scilicet I. In causis matrimonialibus: quamvis enim Judex Ecclesiasticus secundum allegata & probata justam sententiam divortii tulerit, si tamen ex postfacto appareat, vel legitime probetur, nullum impedimentum revera subesse, rescinditur sententia. *cap. 7. §. 11. b. 1.*

Quia in materia Sacramenti præsumptio non præjudicat veritati, & matrimonium semel validum nec per sententiam nec ullâ aliâ ratione dissolvi potest. II. Quando Judex actori non plane probanti juramentum suppletorium detulit, eique propterea causam adjudicavit per text. in *l. admonendi ff. de Jurejurando.*

III. Sententias pretio emptas, sive à Judice pecuniis corrupto latas, etiam si non appelletur, infirmas esse, adeoque non transire in rem judicatam, cautum est in *l. 7. Cod. Quando provocat. non est ne- cess.*

IV. Si causa, propter quam aliquis est condemnatus, redit ad causam: nam tunc sententia ritè lata in effectu fit nulla, & solutum tanquam si ne causa datum repetitur; ut si follo propter vestimenta suâ culpâ ommissa condemnatus pretium solvit, posteaquam Dominus vestimenta iterum invenerit, follo pretium repetet. *l. si follo 2. ff. de Conditionib. sine causa.*

V. Si er-

ror, aut falsa causa Judicem movens sententiæ inferatur. *l. 1. §. 1. ff. Qua sent. sine appell. rescind.* Unde pro cautela adverte, quòd licet in causis criminalibus debeat exprimi causa, nec valeat sententia, si judex dicat, se propter justas causas sufficienter probatas aliquem condemnare ad mortem, tamen in causis civilibus id necessum non sit, sed Judex factus dicitur, qui sui iudicii causam dicit: cum per hoc sententiam suam exponat periculo nullitatis, impediâtque, quò minus perfectè transeat in rem judicatam: quòd semper timendum, ne fortè probetur, causam insertam esse falsam, & consequenter sententia rescindatur. *P. Engl. b. 1. num. 26.*

II. Sententia pro satisfactione partis actionem & exceptionem rei judicata. *de actione judicati* textus est in *l. 4. & in l. 6. §. fin. ff. de Re judic.* Ubi tamen scire prodest, illam non contra quemlibet agentem, utpote contra Procuratorem, Tutorem, Curatorem &c. sed contra Principalem regulatè intentari posse. *d. l. 4. in pr. ff. Eod. l. 61. ff. de Procuratoribus,* iniquum enim esset, eum actione judicati teneri, qui non suo, sed alterius nomine litigavit. *l. 1. ff. Eod. de Exceptione rei judicata* textus est in *§. 5. Institur. de Exception. & 1. 2. ff. de Exceptione rei Judic.* Nam sicut in reum condemnatum, si non satisfaciat sententiæ, petitor habet actionem, ita ex diverso, si actor finitam litem restaurare voluerit; de eadem re adversus eandem personam in eadem causa, tunc reo competit exceptio rei judicata.

III. Sententia jus facit inter litigantes, aliis verò non præjudicat, quantumvis par sit ratio omnium, & una causa plu-

Qoo

res

res tangat. Hinc tamen si coheres meus sit damnatus debito testatoris, nihilominus ego contradicere & defensiones meas opponere possum. Idem est, si duobus aliquid ex eadem causa debeatur, puta ex stipulatione, aut legato. *l. saepe 63. ff. de Re judic. t. t. C. Res inter alios acta & c.* Ratio est: quia licet à parte rei par sit ratio, & idem jus utriusque, cum tamen secundum allegata, & probata sententia ferenda sit, sine omni iniquitate & injustitia Judicis fieri potest, ut in eadem causa unus vincat, alter succumbat.

56 Verùm duo casus excipiuntur tam in *d. l. saepe.* quàm in *c. penult. h. t.* Sententia inter duos litigantes lata prodest, vel nocet aliis, qui ab illis causam habent, & quorum jus vel actio à Jure litigantium dependet: v. g. si à venditore meo vendicatur, & eviucitur res mihi hypothecata, per eandem sententiam mihi hypotheca tollitur. Similiter si contra heredem pronuntiatum testamentum esse invalidum, hòc ipsò legatarius suum legatum amplius petere nequit. *l. Papinianus §. 16. ff. de Inoffic. testament.* Secundus casus est, si is, cui principaliter & primò locò actio competit, patitur scienter agere sequentem: quia hòc ipsò consentire videtur, ut alter suo nomine quasi Procurator suus experiatur; veluti si debitor patitur creditorem agere de dominio, & proprietate rei sibi oppignoratae; vel si possessor cujuscunque rei patitur illum, à quo emit, de dominio illius in judicio respondere. Text. & Bartol. in *d. l. saepe ff. de Re judic.*

57 IV. Sententia condemnatum nunquam infamiã notat: ut I. in omnibus judiciis, & delictis publicis, utpote si quis condemnatur de adulterio, venefi-

cio, &c. II. Etiam in nonnullis delictis privatis, quorum quatuor recensentur in §. *ex quibusdam Instit. de Pandem. litig.* nimirum furtum, rapina, injuria, & dolus, quibus plura addi possunt *ex l. 1. & t. t. ff. de his, qui de not. infam.* III. In quatuor quoque contractibus: deposito, mandato, tutela, & societate sententia condemnatoria, infamiam irrogat, siquidem directã actione, & propter dolum agatur: veluti si depositarius dolo rem destruxit, si Tutor dolosè verus est in bonis pupilli. *d. l. 1. ff. de His, qui de not. infam.* Idque ideo in dictis contractibus singulariter constitutum est, qui non solum fides, in omnibus contractibus servanda, sed specialiter etiam amicitia violatur, eò quòd is, qui mecum societatem init, depositum recipit, tutelam, aut mandatum acceptat, singularem meum amicum se simulet, & pro tali me habeatur; ac proinde si dolum committat, fallit me sub specie amicitiae, & duas res sanctissimas fidem pariter, & amicitiam lædit.

Demum ad effectum sententiae spectat executio; quæ quidem non semper per actionis modum, sed interdum per implorationem officii Judicis fit, & mixta est imperii; consequenter non à quolibet Judice fieri debet, sed ab ordinario tantum, sive ab eo, qui Judicem dedit. *l. 5. l. 15. ff. de Re judic. l. cognitio. ff. de Offic. ejus, cui mand. est jurisdict.* Modus autem executionis talis est, ut post quadrimestre tempus à sententia elapsum, vocatis partibus, in rebus in condemnationem deductis præcisè, deinde in pignoribus fiat, ita videlicet, ut pignora primò in mobilibus, deinde in immobilibus, & denique in nominibus capiatur,

tur, postque duos menses solutioni destina-
tos debitò non solutò distrahantur, & si
emptiorem non invenerint, eà quantitate,
quæ debetur, addicantur. l. 4. §. 3. d. l. 15.
§. 2. 3. & 4. ff. de Re judic. l. 2. l. 3. C. de
Usur. rei judic.

§. X.

59 *Contraria sunt modi; quibus sententia impugnatur. Potest autem impugnari ex duplici capite, nempe ex capite iniquitatis, vel nullitatis. Et verò multum interest, an sententia à Judice non rectè lata iniqua tantum sit vel omninò nulla? quoniam si tantum iniqua, vel injusta sit, suppedit remedium appellationis, quæ nisi intra 10. dies interponatur, sententia transibit in rem judicatam, & mandabitur executioni, non secus, ac si iustissima foret juxta c. cum inter 13. h. t. Sin autem nulla, & de jure invalida sit, non transit in rem judicatam, sed per 30. annos de nullitate agi poterit. Neque opus erit adire Judicem superiorem, sed ipse Judex primæ instantiæ talem sententiam retractare poterit: quia nondum est officio functus, eò ipsò, quòd sententia, quam tulit, nulla sit, & per consequens nullam in jure effectum habeat, sicque nec faciat officium Judicis expirare juxta l. 1. C. de Sentent. & interloc. Aliud est, si sententia solùm injusta sit: eo quippe calu, cum Judex verè sententiam tulerit, desinit esse Judex: quia ut diximus, functus est officio, sive bene, sive malè per d. l.*

Judex. 55. ff. de Re judic.

TITULUS XXVIII.

De Appellationibus, Recusationibus, & Relationibus.

ATque hæc de primo judicio. Sequitur secundum, sive appellationis; cum qua parificatur *Recusatio*, & *Relatio*; quæ idcirco *hoc tit.* conjunguntur.

Pars I.

De Appellationibus.

SUMMARIA.

1. Appellationis homonymia. 2. desinitio. 3. 4. & divisio.
5. 6. 7. Quo jure. 8. usque. 17. quibus. 17. usque. 23. à quo Judice. 23. usque. 26. ad quem Judicem. 26. usque. 37. In quibus causis appellatio interponi possit?
37. usque. 43. proponitur Appellationis ordo. 43. usque. 48. tempus. 48. 49. & modus.
50. Appellationis finis. 51. usque. 55. Effectus. 55. Eiusdem remedia affinia.

§. I.

Appellationis vocabulum variè tam à Grammaticis, quàm Jurisconsultis usurpatum legimus. Omissis illis, his appellare modò est, familiariter aliquem de debito compellare. l. 16. §. fin. ff. de Fidejussorib. Aliquando blandâ oratione pudicitiam attentare. l. 15. §. 15. & §. 20. ff. de Injur. Sæpe Judicis officium implorare. l. 1. §. 1. ff. Ex quib. caus. major. Sæpissimè à gravamine Judicis inferioris ad superiorem provocare. t. t. X. in 6. in Clem. ff. & C. h. t. Scacc. de Appellat. g. 1. Quæ significatio nostro potissimum instituto servit.

§. II.

Desinitur appellatio, quòd sit à Judice inferiore ad Superiorem ratione sententiæ vel gravaminis gradatim ritèque

O o o 2

fa